

Research Article

Challenges in the Transition from Courtship to Engagement Among Youth in Yazd

Morteza Rajabinezhad¹ , Milad Rashidi Meybodi² , Mohammad Torkashvand Moradabadi^{3*} ¹ Ph.D. Candidate in Sociology, Faculty of Social Sciences, Yazd University, Yazd, Iran.² Ph.D. Candidate in Sociology, Faculty of Social Sciences, Yazd University, Yazd, Iran.³ Associate Professor in Demography, Faculty of Social Sciences, Yazd University, Yazd, Iran.

ARTICLE INFO

Received: 08 March 2025

Accepted: 21 June 2025

Published: 15 October 2025

Keywords:Courtship,
Marriage Contract,
Financial Challenges,
Family Pressures,
Cultural Differences.

ABSTRACT

The topic of marriage, especially during the stages between courtship and the formal marriage contract, is one of the fundamental challenges in today's society, influenced by social, economic, and cultural factors. This research aims to identify the obstacles and challenges present in this sensitive stage. The study uses a qualitative method with a thematic analysis approach. Data were collected and analyzed through in-depth interviews with 22 young people (11 women and 11 men) from Yazd who have experienced failure at this stage of marriage. The results reveal five main themes: individual-psychological factors, economic-financial obstacles, cultural-educational differences, management strategies, and structural pressures, which are key factors contributing to marriage failure. Ultimately, the research suggests that improving communication skills, empowering psychological-social programs, providing targeted economic support, conducting workshops for intergenerational dialogue, and establishing a national monitoring system should be prioritized to reduce failures and facilitate the marriage process. These findings underscore the importance of macro-level policymaking to support young couples.

Introduction

Marriage, as a key social institution, is deeply influenced by cultural, economic, and social factors. In Iran, this institution has undergone major transformations in recent years, shaped by the country's rich and complex cultural, social, and religious history. Data show a significant rise in the average marriage age and a continuous drop in marriage rates, reflecting broader societal shifts such as increased education, greater women's participation in the workforce, and changing attitudes, especially among younger generations. The courtship stage, as the first step in marriage, allows families to get to know each other and assess each other's circumstances. While traditionally based on social, economic, and family considerations, courtship practices have evolved with the expansion of communication tools and social networks. In traditional settings, the family played a central role, often without the couple knowing each other beforehand. However, in today's world, the rise of communication technology and social media has changed how couples meet before marriage, with the younger generation quickly adopting these tools and creating new patterns in pre-marriage relationships. This study examines a small group of young people in Yazd who

*Corresponding author: Mohammad Torkashvand Moradabadi. Associate Professor in Demography, Faculty of Social Sciences, Yazd University, Yazd, Iran.

E-mail address: m.torkashvand@yazd.ac.ir

E-ISSN: 2981-1066/© 2025 Population Association of Iran, Iran. This is an open access article under the CC BY 4.0 License (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)

Cite this article:

Rajabinezhad, M., Rashidi Meybodi, M., Torkashvand Moradabadi, M. (2025). Challenges in the transition from courtship to engagement among youth in Yazd. *Journal of Population Association of Iran*, 20 (40), 7-23.

<https://doi.org/10.22034/jpai.2025.2055377.1403>

have experienced failures between courtship and engagement. It aims to deepen understanding of how local economic, social, and cultural conditions influence the transition from courtship to engagement. The research seeks to identify cultural, social, economic, and personal barriers that impact this transition among Yazd's youth and how these barriers influence their decision-making.

Methods and Data

The present study adopted a qualitative research approach, using thematic analysis as its framework for data interpretation. The research population consisted of young unmarried individuals aged 18-35 in Yazd who had experienced unsuccessful marriage attempts during the critical period between courtship and formal marriage. A purposeful sampling strategy was employed to select 22 participants (11 women and 11 men), with the primary criterion being the experience of a failed marriage process at least three months prior to participation while remaining unmarried. The sampling aimed for maximum variation across economic, cultural, religious, and political backgrounds to ensure a broad representation of different perspectives on marriage criteria. Data collection was carried out through semi-structured interviews conducted in comfortable settings such as parks, university environments, and cafés to encourage open dialogue. Interviews ranged from 25 to 60 minutes, depending on participant availability and the depth of their experiences. The analysis followed [Braun and Clarke's \(2006\)](#) systematic approach to thematic analysis, involving stages of familiarization, coding, theme development, and refinement. This thorough method allowed for both descriptive and interpretive analysis of the data, uncovering nuanced patterns in participants' experiences. All ethical protocols were carefully followed, including confidentiality through pseudonyms, with data collection completed in September 2024.

Findings

This study highlights five major factors influencing marriage decisions: (1) Individual psychological factors, including personal beliefs shaped by past experiences, self-esteem, and the ability to communicate effectively. These deeply rooted psychological aspects significantly impact how individuals perceive relationships and approach marital commitment, with past familial interactions particularly shaping their readiness for marriage. (2) Economic barriers, where financial instability and lack of resources create stress and conflict between partners. The pressure to meet traditional financial expectations for housing and wedding ceremonies further exacerbates these tensions, making economic concerns a primary source of disagreement during courtship. (3) Cultural and educational differences, which can lead to misunderstandings if values, traditions, or religious backgrounds differ. These disparities often manifest in conflicting expectations regarding gender roles, lifestyle preferences, and social boundaries, creating fundamental compatibility challenges that couples must navigate. (4) Managerial strategies, such as shared financial planning and conflict resolution skills, which influence how couples handle challenges. The absence of these crucial skills—including effective communication and joint problem-solving abilities—frequently prevents couples from overcoming obstacles in their relationship. (5) Structural pressures from family and society, including expectations based on social norms, class, or ethnicity, which can cause tension and hesitation in the marriage process. These external influences often impose additional constraints on partner selection and ideal marriage timing, creating complex dilemmas for couples trying to balance personal preferences with societal expectations.

Discussion and Conclusion

The findings of this study emphasize that the period between courtship and engagement is essential for building a successful marriage, as it helps couples understand each other's personal, cultural, and social backgrounds. Key factors influencing this stage include individual psychological traits, economic and financial barriers, cultural and educational differences, management strategies (both personal and communicative), and structural pressures from family and society. The study shows that internal psychological factors, which are often overlooked in previous research, significantly influence relationship outcomes. Theories like symbolic interactionism and cultural capital were used to analyze how mismatched expectations may lead to relationship breakdowns. Previous studies support these findings, particularly regarding economic, cultural, and family-related obstacles.

The study also highlights the importance of managerial strategies, such as financial planning, conflict resolution training, and improving communication. These strategies can help couples overcome challenges. It is recommended that policymakers introduce pre-marriage counseling, self-esteem workshops, financial support (e.g., low-interest loans with financial education), intergenerational dialogue workshops, and incorporate communication skills into education. A national monitoring system to track psychological, economic, and cultural factors will support evidence-based policymaking and enhance marriage success.

Acknowledgments

The authors extend their sincere appreciation to all participants and interviewees who generously shared their experiences with us.

مقاله پژوهشی

چالش‌های گذار از خواستگاری به عقد در بین جوانان شهر یزد

مرتضی رجبی‌نژاد^۱، میلاد رشیدی میبدی^۲، محمد ترکاشوند مرادآبادی^{۳*}

^۱ دانشجوی دکتری جامعه‌شناسی مسائل اجتماعی ایران، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه یزد، یزد، ایران.

^۲ دانشجوی دکتری جامعه‌شناسی اقتصادی و توسعه، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه یزد، یزد، ایران.

^۳ دانشیار جمعیت‌شناسی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه یزد، یزد، ایران.

اطلاعات مقاله	چکیده
دریافت: ۱۴۰۳/۱۲/۱۸ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۳/۳۱ تاریخ انتشار: ۱۴۰۴/۰۷/۲۳	مراحل بین خواستگاری تا عقد، بخشی از فرایند رسمیت بخشیدن به ازدواج است که توازن پیچیده عوامل اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی می‌تواند موفقیت یا ناکامی آن را تعیین کند. این پژوهش با هدف شناسایی موانع و چالش‌های موجود در این مرحله حساس طراحی شده است. روش تحقیق، کیفی و با رویکرد تحلیل مضمون است. داده‌ها از راه مصاحبه‌های عمیق با ۲۲ جوان (یازده دختر و یازده پسر) شهر یزد که تجربه ناکامی در ازدواج را در این مرحله داشته‌اند، گردآوری و تحلیل شده‌اند. نتایج نشان می‌دهند پنج مضمون اصلی عوامل فردی - روان‌شناختی، موانع اقتصادی - مالی، تفاوت‌های فرهنگی - آموزشی، راهبردهای مدیریتی و فشارهای ساختاری از عوامل کلیدی مؤثر بر ناکامی در ازدواج هستند. پژوهش پیشنهاد می‌کند که تقویت مهارت‌های ارتباطی، برنامه‌های توانمندسازی روانی - اجتماعی، حمایت‌های اقتصادی هدفمند، کارگاه‌های گفت‌وگوی بین‌نسلی و سامانه پایش ملی در دستورکار قرار گیرد تا به کاهش ناکامی‌ها و تسهیل فرایند ازدواج کمک کند. این نتایج اهمیت سیاست‌گذاری‌های کلان را در راستای حمایت از زوج‌های جوان نمایان می‌کند.

مقدمه و بیان مسئله

ازدواج یکی از نهادهای بنیادین اجتماعی است که به‌شدت تحت تأثیر متغیرهای فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی قرار دارد. این نهاد با ایجاد پیوند قانونی و عاطفی میان دو فرد، بستر مناسبی برای شکل‌گیری خانواده و ادامه نسل بشر فراهم می‌آورد. درواقع، ازدواج یک قرارداد اجتماعی و همواره از مناسبت‌های مهم و اساسی انسانی تلقی می‌شود که در طول تاریخ، دستخوش تغییرات متعددی شده است. در گذشته، نهاد ازدواج بیشتر بر مبنای نیازهای اقتصادی و اجتماعی شکل می‌گرفت؛ اما با گذر زمان و به‌ویژه در دوران مدرن، این مفهوم به‌ویژه تحت تأثیر تغییرات اجتماعی و فرهنگی به ابعادی چون عشق، همدلی و سازگاری عاطفی توجه بیشتری پیدا کرده است (دهخدا، ۱۳۳۷؛ سعدی‌پور، ۱۳۸۱).

نهاد ازدواج در ایران، تحت تأثیر تاریخ غنی و پیچیده فرهنگی، اجتماعی و مذهبی، به‌ویژه در سال‌های اخیر، دستخوش تغییرات عمده‌ای شده است. هرچند در گذشته این سنت تحت تأثیر ساختارهای کلان قومی و خانوادگی بوده است (ترابی و عابدینی، ۱۴۰۳)؛ اما تغییرات فرهنگی و اجتماعی، افزایش تحصیلات، مشارکت بیشتر زنان در بازار کار و تغییر نگرش‌ها به‌ویژه در نسل‌های

*نویسنده مسئول: محمد ترکاشوند مرادآبادی. دانشیار جمعیت‌شناسی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه یزد، یزد، ایران.

رایانامه: m.torkashvand@yazd.ac.ir

استناد به این مقاله: مرتضی رجبی‌نژاد، رشیدی میبدی، میلاد؛ ترکاشوند مرادآبادی، محمد (۱۴۰۴). چالش‌های گذار از خواستگاری به عقد در بین جوانان شهر یزد، نامه

انجمن جمعیت‌شناسی ایران، ۲۰(۴۰)، ۲۳-۷. <https://doi.org/10.22034/jpai.2025.2055377.1403>

جدید، همگی بر الگوهای ازدواج و انتخاب همسر تأثیر گذاشته است (محمودیان، ۱۳۸۳؛ حبیب‌پور و غفاری، ۱۳۹۰؛ خلیلی و ترابی، ۱۴۰۳). آمارها نشان می‌دهند میانگین سن ازدواج در ایران افزایش چشمگیری داشته است و این نشان‌دهنده تغییر در الگوهای اجتماعی و فرهنگی مرتبط با نهاد ازدواج است. این تغییرات به‌گونه‌ای است که میانگین سن ازدواج مردان و زنان از ۲۳/۸ و ۲۰/۱ سال به ۲۸/۱ و ۲۴/۸ سال در سه دهه اخیر رسیده است (کاظمی‌پور، ۱۴۰۰: ۹) و از دیدگاه پاسخ‌دهندگان، سن مناسب ازدواج برای پسران ۲۵/۱ سال و برای دختران ۲۰/۴ سال برآورد شده است (کاظمی‌پور، ۱۴۰۰: ۱۶). بر اساس داده‌های سالنامه آماری استان یزد در سال ۱۴۰۰، میانگین سن مردان در ازدواج‌های ثبت‌شده در این استان از ۲۷/۸ سال در سال ۱۳۹۵ به ۲۸/۷ سال در سال ۱۴۰۰ رسیده است. این شاخص در سطح کشور نیز از ۲۸/۹ سال در سال ۱۳۹۵ به ۳۰/۲ سال در سال ۱۴۰۰ افزایش یافته است. میانگین سن زنان در ازدواج‌های ثبت‌شده در استان یزد نیز از ۲۲/۸ سال در سال ۱۳۹۵ به ۲۳/۸ سال در سال ۱۴۰۰ رشد داشته است. این رقم برای زنان در سطح کشور از ۲۴/۱ سال در سال ۱۳۹۵ به ۲۵/۲ سال در سال ۱۴۰۰ افزایش یافته است (اداره کل ثبت احوال استان یزد، ۱۴۰۲). همچنین طبق گزارش‌ها، در سال‌های اخیر، نرخ ازدواج روند کاهشی داشته است و این مسئله می‌تواند به عوامل مختلفی از جمله مشکلات اقتصادی، افزایش فشارهای اجتماعی و تغییر ارزش‌ها مربوط باشد.

مرحله خواستگاری، نخستین مرحله در فرایند ازدواج، فرصتی برای آشنایی خانواده‌ها با یکدیگر و بررسی شرایط دو طرف فراهم می‌کند. این مرحله به‌طور سنتی بر اساس معیارهای اجتماعی، اقتصادی و خانوادگی انجام می‌شود؛ باین‌حال، در دنیای مدرن، با گسترش وسایل ارتباطی و شبکه‌های اجتماعی، الگوهای خواستگاری و انتخاب همسر نیز تغییرات فاحشی پیدا کرده است (جعفری و کوهستانی، ۱۳۹۷)؛ باین‌حال، روال مرسوم خواستگاری در فرهنگ ما شاید کمرنگ‌تر از پیش شده باشد، اما همچنان پابرجاست؛ به این صورت که یک واسطه خانواده دختر را به خانواده پسر معرفی می‌کند. مبنای این انتخاب بیشتر بر اساس جذابیت ظاهری دختر و همچنین بررسی وضعیت اقتصادی، موقعیت اجتماعی، پیشینه فرهنگی و تناسب قومی دو خانواده استوار می‌باشد. فرد واسطه عموماً از جایگاه و تشابه اجتماعی دو خانواده آگاهی کامل دارد. در بسیاری از موارد، مادر و خواهران داماد مسئولیت یافتن همسر مناسب را بر عهده می‌گیرند. آنان با پرس‌وجو از اطرافیان، دختران در شرف ازدواج را شناسایی کرده و به منزل آنان مراجعه می‌کنند. در صورت موافقت نخست، در مرحله بعد پسر را همراه خود می‌برند. این سنت‌ها در شهرهای کوچک و مناطق روستایی با استحکام بیشتری تداوم یافته است. پس از انجام مراسم خواستگاری، در برخی خانواده‌ها مرسوم است که دختر و پسر را برای مدت معینی به عقد یکدیگر درمی‌آورند تا هم باهم آشنا شوند و هم فرصت کافی برای تدارک مقدمات ازدواج فراهم شود (موسوی، ۱۳۹۵: ۱۳). در نظام سنتی ازدواج، خانواده نقش محوری در فرایند خواستگاری ایفا می‌کرد. در این الگو، خانواده داماد پس از انتخاب اولیه، بدون هیچ‌گونه آشنایی قبلی بین دختر و پسر، حتی بدون اطلاع از ویژگی‌های شخصیتی یکدیگر، به خواستگاری می‌رفتند؛ اما همان‌طور که پیش‌تر نیز گفته شد، در دوران حاضر، ظهور فناوری‌های ارتباطی و شبکه‌های اجتماعی، شیوه‌های آشنایی پیش از ازدواج را دگرگون کرده است. نسل جوان یک گروه پویا هستند که به‌سرعت این تحولات تکنولوژیک را پذیرفته و الگوهای جدیدی در روابط پیش از ازدواج شکل داده‌اند (جعفری و کوهستانی، ۱۳۹۷). در در شیوه جدید خواستگاری، دختر و پسر از راه آشنایی با یکدیگر همسر انتخاب می‌کنند. هرچند هنوز این روش مورد تأیید همه خانواده‌های ایرانی نیست (موسوی، ۱۳۹۵: ۵۲). پس از مرحله خواستگاری، توافق رسمی و قانونی عقد انجام می‌شود که در آن حقوق و وظایف زوج‌ها به‌روشنی مشخص می‌شود. این مرحله نه‌تنها ابعاد قانونی ازدواج را شکل می‌دهد، بلکه پیوندی عاطفی و اجتماعی میان زوج‌ها برقرار می‌کند. در این مرحله، مسائل اقتصادی، فرهنگی و اخلاقی باید به‌دقت مدنظر قرار گیرند. بررسی نقش هریک از این مراحل در تعیین کیفیت زندگی زناشویی و سطح رضایت زوج‌ها بسیار حائز اهمیت است و می‌تواند به درک بهتری از عوامل مؤثر بر موفقیت یا شکست در زندگی مشترک منجر شود.

بنابراین، از آنجا که ازدواج یکی از نهادهای اجتماعی مهم است که در چند دهه اخیر به‌ویژه تحت تأثیر تغییرات اجتماعی و فرهنگی، ابعاد جدیدی به خود گرفته است (نقیبی و حمیدی، ۱۳۹۴) و اینکه ازدواج نه‌تنها بر روابط فردی بلکه بر ساختار اجتماعی و اقتصادی جوامع نیز تأثیرگذار است، بررسی دقیق این موضوع از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. افزایش سن ازدواج و کاهش آمار ازدواج‌ها در سال‌های اخیر، به‌ویژه بین جوانان، نیاز به شناخت دقیق‌تر علل و عوامل مؤثر بر این پدیده یعنی موانع، چالش‌ها و ناکامی در ازدواج را نمایان می‌کند (ترکاشوند مرادآبادی و سروش، ۱۴۰۰).

درنهایت، این پژوهش با تمرکز بر نمونه‌ای محدود از جوانان شهر یزد که در فرایند بین خواستگاری و عقد خود شکست خورده‌اند، می‌کوشد تا درکی عمیق‌تر از تأثیر اوضاع اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی محلی بر فرایند گذار از خواستگاری به عقد ارائه دهد. یافته‌های این مطالعه می‌تواند چارچوبی مقدماتی برای سیاست‌گذاران محلی، مراکز مشاوره خانواده در یزد و پژوهش‌های آینده

با نمونه‌های گسترده‌تر باشد. امید است نتایج این تحقیق کیفی، زمینه‌ساز بررسی‌های عمیق‌تر در سایر بافت‌های فرهنگی ایران باشد. در این راستا، ما در این تحقیق به دنبال پاسخ به این سؤال هستیم که چه موانع فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و فردی در فرایند انتقال از مرحله خواستگاری به عقد بین جوانان شهر یزد وجود دارد و این موانع چگونه بر تصمیم‌گیری زوج‌ها تاثیر می‌گذارند.

پیشینه پژوهش

پژوهش حاضر برای حصول به حساسیت نظری، پیشینه‌های تجربی را در زمینه چالش‌های ازدواج مرور کرده است. تاکنون پژوهش‌هایی که درباره موانع یا شکل نگرفتن ازدواج و مسائل و مشکلات آن انجام شده است، هریک جنبه خاصی از این پدیده را بررسی کرده‌اند؛ اما به طور ویژه، مشکلات و تعارضات پس از مرحله خواستگاری آن هم در بافت شهری هدف تحقیق را بررسی نکرده‌اند. از سویی، پژوهشی با این ابعاد در این مرحله گذار و آشنایی زوج‌ها انجام نشده است؛ به‌رغم اینکه نمی‌توان اهمیت آشنایی زوج‌ها و مسائل بین آن‌ها را پس از خواستگاری نادیده گرفت. در اینجا به پژوهش‌هایی داخلی و خارجی که در زمینه مسائل مربوط به شکل نگرفتن ازدواج و توافق دو طرف و موانع و مشکلات در مرحله آشنایی و پس از آن پرداخته‌اند، اشاره می‌شود.

در بخش مرور تحقیقات داخلی، کوشیدیم با رویکردی تاریخی، مطالعات مرتبط با موضوع از اواسط دهه هشتاد شمسی را بررسی کنیم و سیر تحقیقات تا نزدیک‌ترین پژوهش‌ها به امروز دنبال شود. این رویکرد امکان می‌دهد تا روند تغییرات در عوامل مؤثر بر ازدواج و چالش‌های مرتبط با آن را به طور جامع تحلیل کنیم. نتایج حاصل از این پژوهش‌ها می‌تواند به درک بهتر موانع و ارائه راهکارهای مؤثر در حوزه ازدواج کمک شایانی کند. ابتدا باید به تحقیقات **نیک‌منش و کاظمی (۱۳۸۵)** اشاره کرد: آن‌ها مهم‌ترین علت ازدواج نکردن دختران را نیافتن فرد مناسب و ادامه تحصیل بیان کردند. **احمدی و همتی (۱۳۸۷)** در مطالعه‌ای پیامدهای مضیقه ازدواج را برای زنان بررسی کردند؛ مانند کاهش امکان ازدواج، گرایش به روابط جنسی خارج از چارچوب ازدواج و تولد فرزندان خارج از ازدواج رسمی. **طیبی‌نیا (۱۳۹۳)** در پژوهش خود تأکید کرد که موانع فرهنگی و اجتماعی درمقایسه با موانع اقتصادی و حاکمیتی نقش مهم‌تری در تأخیر ازدواج جوانان ایفا می‌کنند. در پژوهش **سپیدنامه (۱۳۹۳)**، جوانان موانع اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، دولتی را به ترتیب اهمیت از موانع ازدواج شمردند. **نقیبی و حمیدی (۱۳۹۴)** بیان کردند که عوامل اقتصادی و اجتماعی مهم‌ترین عوامل تعیین‌کننده نگرش به موانع ازدواج است. همچنین متغیرهایی مانند شاغل بودن، مسئولیت‌پذیری، نیافتن فرد مناسب و اعتقادات مذهبی در شکل‌گیری نگرش به ازدواج تأثیرگذارند و می‌توانند به مانع ازدواج تبدیل شوند. **رحمانی (۱۳۹۹)** در پژوهش خود به این نتیجه رسید که موانع اخلاقی از عوامل تأثیرگذار بر ازدواج زنان است که می‌تواند سن ازدواج دختران را افزایش دهد و آثار زیان‌بار بگذارد. **ترکاشوند مرادآبادی و سروش (۱۴۰۰)** در مطالعه‌ای نشان دادند مهم‌ترین مانع و چالشی که ازدواج مردان را به تأخیر می‌اندازد، بیکاری و وضعیت نامناسب اقتصادی است و برای زنان، نیافتن گزینه مناسب است. آن‌ها تأکید کردند که تحلیل چندسطحی عوامل اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی برای درک تأخیر سن ازدواج ضروری است؛ زیرا از عوامل مهمی هستند که مانع شکل‌گیری پیوند زناشویی می‌شوند.

یزدانی (۱۴۰۰) در پژوهش خود بیان کرد که موانع خانوادگی مانند افزایش سطح توقع خانواده‌ها، شغل، تحصیلات و تجمل‌گرایی در جامعه می‌توانند مانع شکل‌گیری ازدواج شوند. **علایی (۱۴۰۰)** در مطالعه‌ای نشان داد موانع اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی در تأخیر سن ازدواج مؤثرند و با افزایش این موانع، سن ازدواج جوانان نیز افزایش می‌یابد. **بنی‌جمالی و صادقی فسایی (۱۴۰۰)** در پژوهش خود به این نتیجه رسیدند که بیکاری، ترس از آینده، ناتوانی خانواده‌ها در حمایت از زوج‌های جوان و همچنین محدودیت آزادی‌ها و بی‌اعتمادی به جنس مخالف و به‌صورت کلی، پیچیده و سخت دانستن ازدواج از سوی جوانان، از عوامل بازدارنده و موانع مهم در ازدواج آن‌هاست که سن ازدواج را افزایش داده است. **امامی و همکاران (۱۴۰۰)** با تحلیل داده‌های سرشماری نشان دادند الگوهای تجرد و تأخیر ازدواج در شهرستان‌های مختلف ایران تفاوت فاحشی دارد و این پدیده بیش از همه تحت تأثیر سطح تحصیلات و وضعیت اقتصادی و اشتغال است. **براتی (۱۴۰۱)** در مطالعه‌ای چهار بعد اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی و دموگرافی را برای تأخیر سن ازدواج دختران شناسایی کرد و بیان کرد که بعد اقتصادی، اثرگذارترین است. **بگی (۱۴۰۲)** در پژوهش خود تأکید کرد که مشکلات اقتصادی برای مردان و نیافتن فرد مناسب برای زنان از دلایل اصلی تأخیر در ازدواج هستند. در کنار آن **زین‌الدینی و ویسی (۱۴۰۲)** در مطالعه‌ای نشان دادند عواملی مانند افزایش سطح تحصیلات، مسائل اقتصادی، نقش والدین در انتخاب همسر و اشتغال می‌توانند افراد را به سمت ازدواج دیررس سوق دهند.

در بخش مرور تحقیقات خارجی، کوشیدیم تا با بررسی مطالعات انجام‌شده در سایر کشورها، دیدگاهی جامع‌تر به موضوع ازدواج و چالش‌های مرتبط با آن ارائه دهیم؛ گارینو^۱ در مطالعه خود عواملی مانند سطح رواج طلاق در جامعه و تحصیلات را مؤثر در تأخیر ازدواج معرفی می‌کند (به نقل از طیبی‌نیا، ۱۳۹۳). اینجلیس و گرین‌گلاس^۲ (۱۹۸۹) نشان دادند در دهه نود، موانع ازدواج برای جوانان، بیکاری، مشکل مسکن، مشکل در زندگی با دیگران، کم‌شدن آزادی بعد از ازدواج، تعارض بین شغل و ازدواج و نگرش به ازدواج (یک قمار پرمخاطره) بوده است. شوئن و چونگ^۳ (۲۰۰۶) معتقدند که انصراف از ازدواج با عواملی مانند افزایش سطح تحصیلات و سطح اشتغال زنان، تفاوت‌های جنسیتی کمتر در دریافت حقوق، نابرابری بیشتر بین مردان و نابرابری اقتصادی میان گروه‌های نژادی مرتبط است (به نقل از Strong, 2008).

جونز^۴ (۲۰۱۲) در پژوهش «تأخیر در ازدواج و سطح پایین باروری در سنگاپور» به تعویق انداختن ازدواج را بررسی کرده است. نتایج تحقیق وی نشان داده است که از عوامل مهم تعلل در ازدواج، فعالیت جنسی خارج از زناشویی و داشتن شریک جنسی در قالب شکلی جدید از روابط است. مائو بریگادس^۵ الگوهای ازدواج را در هشت کشور آمریکای لاتین بررسی کرده است. نتایج پژوهش وی حاکی از این است که از یک‌سو، افزایش تحصیلات و درنهایت ورود به بازار کار به‌ویژه برای زنان عاملی اثرگذار در افزایش چشمگیر سن ازدواج است و از سوی دیگر، گسترش روزافزون فرایند شهرنشینی، رشد اقتصادی و ایجاد فرصت‌های جدید سن ازدواج در زنان را افزایش داده است (به نقل از شبانی، ۱۴۰۳).

چارچوب مفهومی

علاوه بر پژوهش‌های تجربی انجام‌شده درباره علل و موانع دستیابی به ازدواج، در ادامه، نظریه‌هایی را ارائه می‌دهیم که بررسی آن‌ها فهم بهتر و ژرف‌تری از چالش‌ها و موانع شکل‌گیری ازدواج برای ما فراهم می‌کند. در سطح پارادایمی، این مطالعه ذیل رویکرد تفسیرگرایی اجتماعی جای می‌گیرد؛ جریانی فکری که معتقد است واقعیت اجتماعی، امری بیرونی و عینی نیست، بلکه در بطن تعاملات انسانی و از خلال کنش‌های معنادار شکل می‌گیرد. در این رویکرد، پژوهشگر نه ناظر بیرونی بلکه هم‌مسیر با مشارکت‌کنندگان و جویای درک تجربه‌های زیسته آن‌هاست.

در این راستا، نظریه تعامل‌گرایی نمادین چارچوب نظری محوری قرار گرفت. این نظریه بر پایه سه اصل اساسی است: نخست، انسان‌ها بر اساس آن معانی که اشیا و موقعیت‌ها برای آن‌ها دارند عمل می‌کنند. دوم، این معانی از خلال تعاملات اجتماعی حاصل می‌شوند. سوم، این معانی در بستر تعاملات اجتماعی پیوسته بازتعریف و دگرگون می‌شوند؛ بنابراین، در مسیر خواستگاری تا عقد، کنش‌ها و گفت‌وگوهای زوج‌ها، فقط مناسکی فرهنگی نیستند، بلکه لحظه‌هایی کلیدی برای خلق معانی جدید، مذاکره درباره تفاوت‌ها و شکل‌دهی به درک مشترک از آینده است. در همین راستا، مفهوم بین‌ذهنیت، یک ابزار تحلیلی مهم در این پژوهش است. این مفهوم به فرایندی اشاره دارد که طی آن دو فرد در تعامل با یکدیگر، به معنایی مشترک درباره یک موضوع یا تجربه خاص دست می‌یابند. در داده‌های میدانی، این فرایند در حیطه‌هایی مانند توافق درباره نقش‌های جنسیتی، حد و مرز ارتباط با خانواده، الگوهای اشتغال و درآمد، و حتی ظاهر و نوع پوشش شریک زندگی دیده شد. تفاهم یا شکست در این فرایند معناسازی، تأثیر مستقیم بر تداوم یا گسست رابطه داشته است (Blumer, 1969).

باین‌حال، این تعاملات و معناسازی‌ها در بستر خنثی شکل نمی‌گیرند. آن‌ها تحت تأثیر ساختارهای اجتماعی و نهادهای فرهنگی عمل می‌کنند. در این زمینه، نظریه سرمایه فرهنگی بوردیو کمک می‌کند تا دریابیم چگونه دارایی‌ها یا سرمایه‌های غیرمادی در زمینه‌های مختلف مانند زبان بدن، شیوه لباس پوشیدن، میزان تحصیلات، طبقه اجتماعی یا حتی آشنایی با قواعد سنتی خواستگاری می‌توانند به ابزاری برای مشروعیت‌بخشی، قضاوت یا تمایز اجتماعی تبدیل شوند؛ ازاین‌رو، نابرابری در سرمایه‌های گوناگون بین زوج‌ها می‌تواند به جدایی و پایان رابطه آن‌ها بینجامد (Bourdieu, 1986).

از سوی دیگر، تعاملات زوج‌ها در مواجهه با ساختارهای بیرونی مانند خانواده، جامعه، رسانه و هنجارهای فرهنگی، تحلیل‌پذیر است. به همین دلیل، نظریه ساخت‌یابی نیز در این چارچوب مورد توجه قرار گرفته است. بر اساس این نظریه، کنشگران اجتماعی

¹ Guarino

² Ingles & Green glass

³ Shun & Chun

⁴ Jones

⁵ Berdigas

نه کاملاً آزاد و نه کاملاً مقید به ساختار هستند. آن‌ها در مواجهه با ساختار، برخوردی بازاندیشانه دارند و از راه عاملیت خود، می‌توانند آن را بازتولید یا دگرگون کنند (Giddens, 1984).

از منظر دیگر، یکی از عوامل مهم تداوم یا گسست روابط در مرحله پیش از عقد است. بر اساس چارچوب نظری، حمایت اجتماعی در قالب حمایت عاطفی، ابزاری، اطلاعاتی و ارزشی بروز می‌یابد. عواملی مانند حضور و پشتیبانی خانواده یا دوستان می‌تواند اضطراب را کاهش دهد و اعتماد به نفس و امید به تداوم رابطه را تقویت کند. در مقابل، فقدان حمایت یا فشار بیش از حد خانواده‌ها، به استیصال، تعارض یا حتی پایان رابطه منجر خواهد شد (House, 1981).

چارچوب مفهومی این پژوهش با تلفیق نظریه‌های تعامل‌گرایی نمادین، سرمایه‌های بورديو، ساخت‌یابی گیدنز و مفهوم حمایت اجتماعی، تصویر جامع‌تری از فرایندهای اجتماعی، ذهنی و فرهنگی در مرحله خواستگاری تا عقد ارائه می‌دهد. این چهارچوب، بر هم‌پوشانی سطح خرد (کنش فردی و تعاملات میان‌فردی) با سطح کلان (ساختارهای فرهنگی، طبقاتی، اقتصادی) تأکید دارد و در پی آن است که تجربه زوج‌ها را در این مرحله، برآیند پیچیده‌ای از گفت‌وگو، معنا، قدرت، فشار و مقاومت، فهم‌پذیر و تبیین کند.

روش پژوهش و داده‌ها

روش پژوهش حاضر از نوع کیفی است و برای تحلیل داده‌ها از روش تحلیل مضمون استفاده شده است. تحلیل مضمون، فرایند سیستماتیک برای رمزگذاری و تجزیه و تحلیل داده‌های کیفی است که برای شناسایی، تحلیل و گزارش تم‌ها و موضوعات موجود در داده‌ها به کار می‌رود (Boyatzis, 1998). این روش، علاوه بر نام‌گذاری داده‌ها، جنبه‌های مختلف موضوع تحقیق را تحلیل و تفسیر می‌کند و به غنای تحلیل‌ها کمک می‌کند (Boyatzis, 1998; Braun & Clarke, 2006). در این پژوهش، داده‌ها از میان دختران و پسران جوان (۱۸ تا ۳۵ سال) شهر یزد گردآوری شدند. این افراد تجربه ناکامی در امر ازدواج را در مرحله بین خواستگاری تا عقد دائم تجربه کرده بودند. به منظور حفظ تنوع در نمونه‌گیری، یازده دختر و یازده پسر به طور هدفمند انتخاب شدند. مهم‌ترین معیار برای انتخاب این افراد، این بود که حداقل سه ماه از منتفی شدن ازدواج آن‌ها گذشته باشد و تاکنون به ازدواج موفق نشده باشند. علاوه بر این، سعی شد تا بیشترین تنوع اقتصادی، فرهنگی، مذهبی و سیاسی میان نمونه‌ها رعایت شود تا ابعاد متنوع‌تری از ملاک‌های ازدواج آن‌ها به دست آید. مصاحبه‌ها در مکان‌های مختلفی چون فضای سبز، محیط دانشگاه، کافه و سایر محیط‌های عمومی انجام شد تا شرایطی راحت و غیررسمی برای شرکت‌کنندگان فراهم شود. زمان مصاحبه‌ها متغیر و بین ۲۵ تا ۶۰ دقیقه بود. این تفاوت در زمان مصاحبه‌ها به دلیل عوامل مختلفی بود؛ مانند وقت پاسخ‌گو، سطح تجربه‌های غنی او و تمایل او به بیان تجربه‌های خود. همچنین اینکه ابتدا مقولات و مفاهیم به طور دقیق شکل نگرفته بودند و سؤالات ابتدایی محدود و کلی بودند؛ اما با پیشرفت مصاحبه‌ها و شکل‌گیری مقولات فرعی و سپس مقولات اصلی، ابعاد و جزئیات بیشتری از تجربه‌ها و دیدگاه‌های شرکت‌کنندگان بررسی شد که این امر به زمان بیشتری برای پاسخ‌گویی نیاز داشت. در این فرایند، برای رعایت اصول اخلاقی و حفظ محرمانگی، از اسامی مستعار برای مشارکت‌کنندگان استفاده شد (حریری، ۱۳۸۵). گردآوری داده‌ها در شهریور ماه ۱۴۰۳ صورت گرفت و با رعایت تمام اصول اخلاقی و روش‌های علمی معتبر انجام شد. در ادامه، در جدول ۱ مشخصات مشارکت‌کنندگان ارائه شده است.

جدول ۱. فهرست مشارکت‌کنندگان

ردیف	نام مستعار	سن	آخرین مقطع تحصیلی	وضعیت اشتغال
۱	سوگند	۲۵	کارشناسی	دانشجو
۲	مریم	۱۹	دیپلم	آرایشگر
۳	فاطمه	۲۴	دیپلم	بیکار
۴	فهمیه	۳۲	کارشناسی‌ارشد	معلم
۵	نگار	۲۰	سیکل	آزاد (فروش لوازم آرایش)
۶	آوا	۲۸	دکتری	دانشجو
۷	آرمینا	۲۶	کارشناسی‌ارشد	معلم
۸	مرجان	۳۳	دکتری	کارمند
۹	زهره	۲۱	دیپلم	خیاطی
۱۰	رومینا	۲۵	کارشناسی‌ارشد	بیکار
۱۱	بهاره	۲۶	کارشناسی	بیکار
۱۲	علی اصغر	۳۰	سیکل	مکانیک
۱۳	محمد	۲۴	کارشناسی	معلم
۱۴	کامران	۲۶	کارشناسی	کافی نت
۱۵	میلاد	۲۳	دیپلم	مربی کشتی
۱۶	متین	۲۶	کارشناسی‌ارشد	مترجم
۱۷	جواد	۲۰	دیپلم	بیکار
۱۸	ناصر	۳۴	دکتری	کارمند
۱۹	محمد رضا	۲۴	کارشناسی‌ارشد	دانشجو
۲۰	رامین	۲۳	کارشناسی	سرباز
۲۱	مهدیار	۲۵	کارشناسی‌ارشد	معلم
۲۲	فرشاد	۲۹	دکتری	دانشجو

یافته‌های پژوهش

با تحلیل خطبه‌خط و بررسی دقیق متن مصاحبه‌های پژوهش، مفاهیم و مضامین فرعی و اصلی در طی فرایند دقیق و طولانی مفهوم‌پردازی ارائه شد. یافته‌های پژوهش در قالب ۵ مضمون اصلی، ۱۵ مضمون فرعی و ۶۳ مفهوم می‌باشند که در جدول ۲ نشان داده شده است. عوامل فردی - روان‌شناختی، موانع اقتصادی - مالی، تفاوت‌های فرهنگی - آموزشی، راهبردهای مدیریتی (فردی و ارتباطی) و فشارهای ساختاری (خانواده و جامعه) مضامین اصلی می‌باشند.

جدول ۲. مضامین اصلی و فرعی استخراج‌شده

مفاهیم	مضامین فرعی	مضامین اصلی
عزت‌نفس، تجربه‌ها، خودکارآمدی، توقعات فردی، تعهد و وابستگی	عوامل درون‌فردی	عوامل
اعتمادبه‌نفس، آثار استرس، نارضایتی زناشویی و نگرش به ازدواج	آثار روان‌شناختی	فردی - روان‌شناختی
تنش‌های مالی، مدیریت مالی ناپایدار و حمایت مالی از خانواده	پیامدهای اقتصادی	موانع
وضعیت مالی فرد، انتظارهای مالی اجتماعی، بار بدهی‌ها، هزینه‌های زندگی و مدیریت مالی	چالش‌های مالی	اقتصادی - مالی
احترام به تفاوت‌ها، تعاملات مثبت و برنامه‌های تبادل فرهنگی	مدیریت تنوع فرهنگی	تفاوت‌های فرهنگی - آموزشی
تصورات رسانه‌ای، تفاوت‌های فرهنگی و آداب و رسوم	گفت‌وگوی فرهنگی	
تفاوت‌های تحصیلی، آموزش‌های پیش از ازدواج، آگاهی اجتماعی، فرصت‌های تحصیلی، نگرش به تحصیلات و تعاملات اجتماعی	تحصیلات و آگاهی	
برنامه‌ریزی مالی، توافقات مالی، مدیریت بدهی‌ها، امنیت مالی، کمک‌های مالی	راهبردهای مالی	راهبردهای مدیریتی (فردی و ارتباطی)
مهارت‌های ارتباطی، تکنیک‌های حل اختلاف، گفت‌وگوهای عمیق، سازگاری در ارتباطات و حمایت عاطفی	تقویت ارتباطات	
مشاوره روان‌شناختی، تقویت عزت‌نفس، مدیریت استرس، تاب‌آوری روانی	پشتیبانی احساسی	
تحلیل بودجه، پس‌انداز و سرمایه‌گذاری، مدیریت بدهی، برنامه‌ریزی برای هزینه‌های اضطراری، تعیین اهداف مالی	برنامه‌ریزی مالی	
گفت‌وگوی مؤثر، همدلی و درک متقابل، و مدیریت تعارضات	ارتقای کیفیت ارتباطات	
انتظارهای مالی خانواده، نقش والدین و روابط خانوادگی	فشارهای خانوادگی	فشارهای ساختاری (خانواده و جامعه)
احساس تنهایی، تنش‌های خانوادگی، نارضایتی اجتماعی و تغییرات در روابط دوستانه	پیامدهای اجتماعی	
انتظارهای اجتماعی، دینامیک‌های گروهی، تنش‌های اجتماعی، توقعات نسل‌ها و پذیرش اجتماعی	معیارهای اجتماعی	

۱. عوامل فردی - روان‌شناختی

باورها و نگرش‌های فردی که تحت تأثیر تجربه‌ها و محیط فرهنگی شکل می‌گیرند، بر تصمیم‌گیری تأثیرگذارند. احساس عزت‌نفس و اعتمادبه‌نفس نیز از عوامل حیاتی محسوب می‌شوند. افراد با عزت‌نفس پایین ممکن است از ورود به یک رابطه جدی بترسند یا احساس کنند لیاقت شریک زندگی مطلوب را ندارند. آثار فرهنگی و اجتماعی نیز می‌توانند نگرش‌های فردی را تضعیف یا تقویت کنند. فرد ممکن است با فشارهایی از سوی جامعه یا خانواده مواجه شود که به باورهایش آسیب می‌زند یا او را به سمت ازدواج سوق می‌دهد. نگرش به خود و توانایی‌های فرد در برقراری ارتباط نیز بر موفقیت یا شکست در مراحل خواستگاری و ازدواج تأثیرگذار است. جواد می‌گوید: «هرچی به عقد نزدیک‌تر می‌شدیم، مامانش دائم به من تذکر می‌داد: حالا دیگه مجرد نیستی که خواسته باشی هر کاری دوست داری بکنی. مرد یا باید تو خونه کنار زنش باشی یا سر کار.»

احساس تنهایی و کاهش اعتمادبه‌نفس می‌تواند به سلامت روان افراد آسیب بزند و بر کیفیت روابط تأثیر منفی بگذارد؛ برای نمونه، فردی که در مواجهه با فشارهای اجتماعی احساس ناکامی می‌کند، ممکن است افسرده شود و نتواند به خوبی در روابط خود عمل کند؛ بنابراین، برقراری جلسه‌های مشاوره روان‌شناختی و گروه‌های حمایتی می‌تواند به بهبود وضعیت روحی و اجتماعی افراد کمک کند. سوگند می‌گوید: «با اینکه اون مرد بود و باید پشتیبان من می‌شد، ولی یه ترس پنهانی از ازدواج داشت، جوری که باید همیشه کنارش باشی تا بتونه کاری رو انجام بده. خیلی وابسته بود.»

۲. موانع اقتصادی - مالی

فشار اقتصادی ناشی از مشکلات مالی می‌تواند بر کیفیت زندگی و اهداف مالی افراد تأثیر بگذارد و به بروز تنش‌ها و مشکلات در روابط عاطفی منجر شود؛ برای نمونه، زوج‌هایی که درگیر مشکلات مالی هستند، ممکن است به دلیل تنش‌های مالی به اختلافات شدیدتری دچار شوند. ارائه مشاوره مالی و برگزاری کارگاه‌های آموزشی برای مدیریت مالی می‌تواند به زوجها کمک کند تا به‌طور مؤثری با این مشکلات مواجه شوند و به ثبات مالی و عاطفی دست یابند. بهاره می‌گوید: «توی هیچ کاری بند نمی‌شد و نهایت دو ماه که می‌رفت سر کار، به بهانه حقوق کم می‌آمد بیرون و سریع پولش را خرج چیزهای الکی می‌کرد.»

وضعیت مالی هر فرد، به‌ویژه در جامعه‌ای که انتظارات مالی برای شروع یک زندگی مشترک بالا است، بسیار تأثیرگذار است. نگرانی‌های اقتصادی و بار بدهی‌های مالی پیشین می‌تواند بر تصمیم‌گیری برای ازدواج تأثیر منفی بگذارد. نبود تعادل میان درآمد و هزینه‌ها و فشارهای مالی می‌تواند به تنش‌های بین زوجها منجر شود که این تنش‌ها ممکن است زمینه‌ساز بروز اختلافات و مشکلات ارتباطی شود. در شرایطی که فرد احساس می‌کند نمی‌تواند نیازهای مالی خانواده‌اش را در آینده تأمین کند، ممکن است از پذیرش ازدواج خودداری کند. به‌طور کلی، موانع مالی و اقتصادی می‌توانند موانع جدی در مسیر ازدواج باشند و آثار منفی روی روابط عاطفی بگذارند. فهیمه می‌گوید: «پسر خیلی خوبی بود؛ فقط به خاطر تصادفش مجبور بود تا چند سال ماهیانه خسارت بده. اون موقع هر ماه اکثر پولش رو واسه خسارت می‌داد. با اینکه خیلی همدیگه رو دوست داشتیم، از ترس اینکه کم بیاریم قبول نکردم. حیف شد....»

۳. تفاوت‌های فرهنگی - آموزشی

مدیریت تنوع فرهنگی به تعامل مثبت با فرهنگ‌های مختلف اشاره دارد و می‌تواند به ایجاد فضایی برای گفت‌وگوهای فرهنگی و فعالیت‌های مشترک کمک کند. برنامه‌های تبادل فرهنگی و احترام به آداب و رسوم مختلف می‌تواند به بهبود درک متقابل و تقویت روابط عاطفی کمک کند. این مدیریت می‌تواند زمینه‌ساز ارتباطات سالم‌تر و پذیرش بهتر تفاوت‌های میان زوجها شود؛ برای نمونه، زوج‌هایی که به‌طور فعال در فعالیت‌های فرهنگی مشترک شرکت می‌کنند، معمولاً احساس نزدیکی بیشتری به یکدیگر دارند و مشکلات فرهنگی را بهتر مدیریت می‌کنند. فاطمه می‌گوید: «فضای حاکم بر خانواده آن‌ها با ما کاملاً متفاوت بود. ما تمام خانواده اهمیت زیادی به این مجالس (یادواره شهدا و...) می‌دادیم. سعی کردم تا چند باری توی موقعیت قرارش بدم بینم نظرش چیه؛ شاید علاقه‌مند شد.»

ارزش‌های اجتماعی که از راه تعاملات اجتماعی و نگرش‌های جمعی شکل می‌گیرند، می‌توانند بر تصمیم‌گیری‌های فرد تأثیر بگذارند. آثار تاریخی و تغییرات اجتماعی نیز در این زمینه نقش مهمی ایفا می‌کنند؛ به‌ویژه در جوامعی که تغییرات فرهنگی و اجتماعی سریع اتفاق می‌افتد. این عوامل می‌توانند الگوهای رفتار و نگرش‌های افراد را تحت تأثیر قرار دهند و در نتیجه بر انتخاب شریک زندگی و پذیرش ازدواج تأثیر بگذارند. گفت‌وگوهای فرهنگی و تبادل نظر میان افراد با پیشینه‌های متفاوت می‌تواند به فهم بهتری از معیارهای انتخاب همسر و انتظارات منجر شود. زهرا می‌گوید: «تنها مشکلم نوع پوشش بود. من نوع پوششش رو دوست داشتم؛ ولی خانواده و دوستانم می‌گفتن پسر جلفی هست و ممکنه بعداً به چادر پوشیدن تو هم گیر بده.»

تحصیلات و سطح دانش فرد بر انتخاب همسر و تصمیم‌گیری‌های مربوط به ازدواج تأثیر مستقیم دارد. نگرش به تحصیلات و اهمیت آن در جامعه می‌تواند نقش کلیدی در فرایند انتخاب داشته باشد. افرادی که به تحصیلات عالی اهمیت می‌دهند، بیشتر به دنبال همسری با سطح تحصیلات مشابه هستند. تفاوت‌های تحصیلی می‌تواند یک عامل فاصله‌گذار در روابط باشد و به آثار منفی بر کیفیت ارتباطات منجر شود. نقش تحصیلات در تصمیم‌گیری و تأثیر آموزش‌های پیش از ازدواج نیز حائز اهمیت است. آموزش‌های مرتبط با ازدواج می‌تواند به آگاهی بیشتر افراد درباره چالش‌ها و مسئولیت‌های زندگی مشترک کمک کند و آن‌ها را برای تصمیم‌گیری‌های بهتر آماده کند. مرجان می‌گوید: «پسر خالم بود. خیلی همدیگه رو می‌خواستیم. چندین سال قبل ازم خواستگاری کرده بود؛ ولی شرایط ازدواج رو نداشت. تصمیم گرفتم درسم رو ادامه بدم تا بیاد خواستگاری. وقتی اومد و حرف بقیه به گوشم رسید، دیدم من مدرکم دکتریه؛ الانم استخدام شدم و مستقلم؛ ولی اون لیسانس داره و کارشم آبرومند نیست. خیلی برام سخت بود؛ ولی نتونستم با خودم کوتاه پیام.»

۴. راهبردهای مدیریتی (فردی و ارتباطی)

توافق‌های مالی و برنامه‌ریزی بودجه مشترک می‌تواند به کاهش تنش‌های مالی کمک کند و امنیت مالی را در زندگی مشترک ایجاد نماید. مشاوره مالی و تقسیم هزینه‌ها نیز از جمله راهکارهایی است که می‌تواند به زوج‌های کمک کند تا به‌طور مؤثری با چالش‌های اقتصادی مواجه شوند. در این راستا، افراد باید بتوانند به توافق‌های مالی برسند تا از ایجاد تنش‌ها و مشکلات ناشی از اختلافات مالی جلوگیری کنند. علی اصغر می‌گوید: «من درآمد بالایی داشتم و روزبه‌روز شرایطم بهتر می‌شد؛ ولی اون خیلی حساس بود و گیر داده بود به یک کار استخدامی و حتی به پول کمشم راضی بود. دائم بهم می‌گفت: "چشم به دست مردم نباشه، کاری که یه روز کم داره، یه روز زیاد به درد نمی‌خوره".»

بهبود مهارت‌های گفت‌وگو و تکنیک‌های حل اختلاف می‌تواند به افراد کمک کند تا به‌طور مؤثری با چالش‌ها و مشکلات ارتباطی روبه‌رو شوند. برگزاری جلسه‌های مشاوره و کارگاه‌های آموزشی می‌تواند ابزارهای لازم برای ایجاد ارتباطات سالم و مؤثر باشد. درنهایت، تقویت ارتباطات می‌تواند به افزایش رضایتمندی و پایداری در روابط منجر شود. فرشاد می‌گوید: «سعی می‌کردم از تمام تجربیاتم استفاده کنم تا با صحبت کردن مشکلاتمون رو حل کنیم؛ ولی اون از صحبت کردن طفره می‌رفت؛ جوری که انگار تحمل صحبت در مورد یه مشکل جزئی رو هم نداشت.»

حمایت روان‌شناختی به مدیریت استرس و اضطراب مرتبط با فرایند ازدواج اشاره دارد. تکنیک‌های کاهش اضطراب و مشاوره روان‌شناختی می‌توانند به افراد کمک کنند تا با چالش‌های عاطفی و روانی مرتبط با ازدواج بهتر کنار بیایند. شبکه‌های حمایت عاطفی و توسعه مهارت‌های مقابله‌ای می‌تواند به ایجاد یک فضای امن و حمایتی برای فرد و شریک زندگی‌اش منجر شود. این حمایت‌ها نه تنها در دوران خواستگاری بلکه در مراحل بعدی زندگی مشترک نیز بسیار مهم هستند و می‌توانند به حفظ سلامت روان و کیفیت روابط کمک کنند. رومینا می‌گوید: «قبلش تمام مشکلاتم رو با مامانم در جریان می‌داختم، ولی خب مشکلات زندگی مشترک رو خودم باید حل می‌کردم، نه مامانم. تا قبلش گذرم به مشاوره نیفتاده بود؛ ولی تو این مورد ریسک نکردم و مشکلاتمون رو با روان‌شناس در میان می‌داختم تا راهنمایی کنه؛ ولی اون اصلاً مشاور رو قبول نداشت.»

برنامه‌ریزی مالی می‌تواند به زوج‌ها کمک کند تا با چالش‌های مالی موجود کنار بیایند و از ایجاد تنش‌های مالی جلوگیری کنند. مدیریت بدهی‌ها و استفاده مؤثر از پس‌انداز نیز در این زمینه بسیار مهم است. مشاوره مالی به افراد کمک می‌کند تا راهکارهای بهتری برای مدیریت مالی خود بیابند و از نگرانی‌های مالی بکاهند؛ برای نمونه، زوج‌هایی که به‌صورت مشترک روی یک بودجه کار می‌کنند، معمولاً احساس رضایتمندی بیشتری از زندگی مشترک خود دارند و می‌توانند تنش‌های مالی را بهتر مدیریت کنند. آرمینا می‌گوید: «من شاغل بودم؛ ولی لزومی نداشت وظیفه‌اش را به گردن بگیرم. می‌گفت یا کار نکن یا واسه زندگی خرج کن. در صورتی که مرد باید هزینه‌های زندگی را به عهده بگیره، نه زن.»

حل مشکلات ارتباطی و انجام گفت‌وگوهای صریح به زوج‌ها کمک می‌کند تا احساسات و نیازهای یکدیگر را بهتر درک کنند. برگزاری جلسه‌های مشاوره و کارگاه‌های آموزشی می‌تواند به تقویت این مهارت‌ها و افزایش رضایتمندی در روابط عاطفی کمک کند؛ برای نمونه، زوج‌هایی که در کارگاه‌های مهارت‌های ارتباطی شرکت می‌کنند، معمولاً در حل اختلافات خود موفق‌تر هستند. مهدیار می‌گوید: «من به مشاوره دادن علاقه داشتم و سعی می‌کردم هر جوری شده قانعش کنم که در مورد مشکلات باهم صحبت کنیم؛ ولی ترجیح می‌دادم یه آدم متخصص‌تر (مشاور) بینمون باشه تا درک بیشتری از مشکلات زندگی داشته باشیم.»

۵. فشارهای ساختاری (خانواده و جامعه)

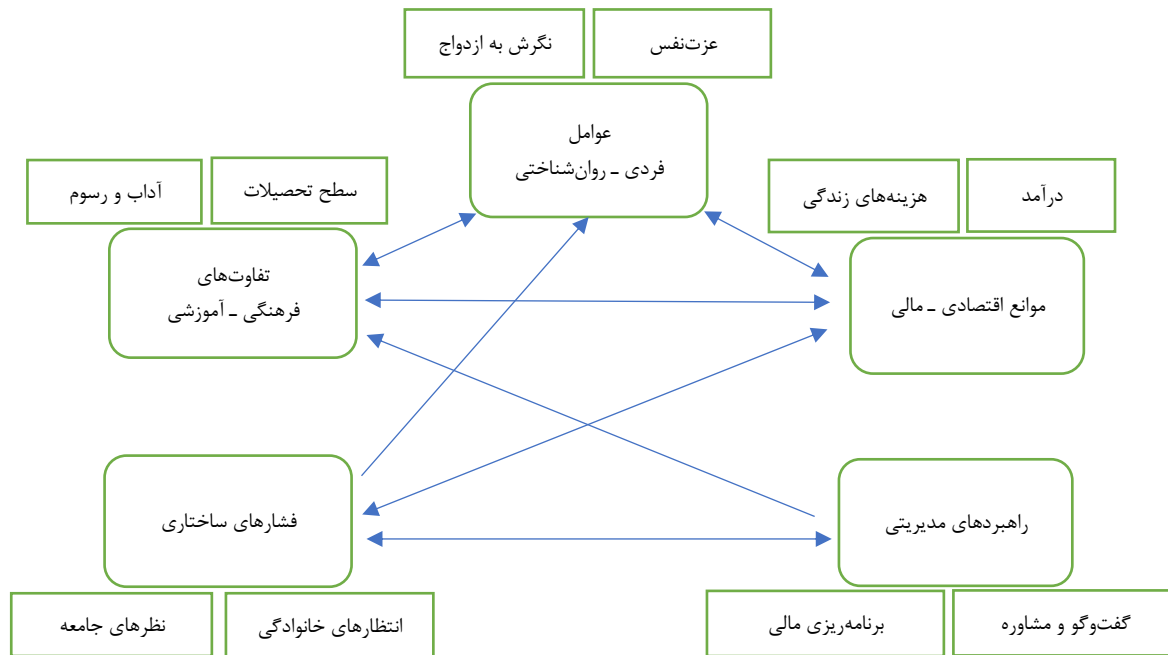
نقش والدین در شکل‌گیری دیدگاه فرد به ازدواج و انتخاب شریک زندگی بسیار حیاتی است. انتظارات اجتماعی و فرهنگی که از سوی خانواده‌ها یا خویشاوندان به فرد منتقل می‌شود، می‌تواند باری سنگین باشد و فشارهایی را بر او تحمیل کند. این فشارها ممکن است خواسته‌های خانواده‌های دو طرف باشد که می‌تواند در فرد تنش یا تردید در تصمیم‌گیری ایجاد کند. گاهی روابط بین خواهر و برادر نیز می‌تواند به تحکیم یا تضعیف نگرش‌های فرد به ازدواج منجر شود. به‌طور کلی، تنش‌ها و مشکلات خانوادگی می‌تواند به احساس ناامنی و اضطراب در فرد منجر شود و او را از پذیرش یک رابطه جدی بازدارد. محمدرضا می‌گوید: «از حرف‌های باباش ترسیدم. از روز خواستگاری تا روزی که گفتم من دیگه دختر شما رو نمی‌خوام، باباش دائم در گوشم می‌خوند: "این دختر لای پر قو بزرگ شده، نمی‌تونه تو سختی زندگی کنه." منم از پس خودم برنمی‌اومدم، وای به حال اون»

درگیری‌های خانوادگی و نارضایتی اجتماعی می‌تواند بر دوستی‌ها و روابط عاطفی تأثیر منفی بگذارد و به انزوا یا فاصله‌گیری افراد از اجتماع منجر شود؛ برای نمونه، فردی که زیر فشار خانواده برای ازدواج قرار دارد، ممکن است از دوستان خود فاصله بگیرد و به‌مرور احساس تنهایی‌اش تشدید شود. این موضوع نشان‌دهنده اهمیت توجه به جنبه‌های اجتماعی در فرایند ازدواج و روابط عاطفی است. میلاد می‌گوید: «به ازدواج که دیگه اصلاً فکر نمی‌کنم. اون با رفتارش ذهنیت من رو نسبت به همه دخترها خراب کرد.» معیارهای اجتماعی می‌توانند از راه انتظارات اجتماعی، نظرهای دوستان و همسالان و آثار رسانه‌ها شکل بگیرند. فشارهای اجتماعی برای ازدواج در سنین خاص یا بر اساس ویژگی‌های خاص می‌تواند بر احساسات فرد تأثیر بگذارد و اضطراب و نگرانی ایجاد کند. به‌علاوه، تغییرات فرهنگی که بر ارزش‌ها و انتظارات نسل‌های جدید تأثیر می‌گذارد، ممکن است تفاوت‌هایی در الگوهای ازدواج ایجاد کند. رسانه‌ها نیز می‌توانند با ارائه تصورات غیرواقعی از روابط، انتظارات افراد را از ازدواج افزایش دهند؛ برای نمونه، نمایش‌های تلویزیونی و تبلیغات ممکن است تصویری ایدئال از ازدواج ارائه دهند که با واقعیت‌های زندگی روزمره تناقض دارد. در این شرایط ممکن است بین خواسته‌های شخصی و انتظارات اجتماعی شخص تضاد ایجاد شود. این تضاد می‌تواند به مشکلات جدی در فرایند خواستگاری و ازدواج منجر شود. کامران می‌گوید: «هر روز به چیز جدید ازم می‌خواست. دوستم تو فلان باغ عروسی گرفته، ما هم اونجا بگیریم. گروه موسیقی فلان رو بگیر؛ من دیدم فیلم عروسی‌هاشون عالیه. شب عروسی باید ماشین خارجی کرایه کنی و...»

۶. نقشه مضمونی

مدل مفهومی ارائه‌شده در این پژوهش، چالش‌ها و عوامل تأثیرگذار بر تصمیم‌گیری زوج‌ها را در گذار از خواستگاری به عقد تحلیل کرده است و پیچیدگی تعامل‌های میان عوامل فردی، روان‌شناختی، اقتصادی، فرهنگی و فشارهای ساختاری را نشان می‌دهد. در این مدل، پنج مضمون اصلی وجود دارد که بر هم اثر متقابل دارند: عوامل فردی و روان‌شناختی، موانع اقتصادی و مالی، تفاوت‌های فرهنگی و آموزشی، راهبردهای مدیریتی و فشارهای ساختاری. این مضمون‌ها به‌طور متقابل تغییرات و چالش‌های جدیدی در دیگر بخش‌ها ایجاد می‌کنند: برای نمونه، موانع اقتصادی می‌توانند بر نگرش‌ها و تصمیم‌های فرهنگی، آموزشی و حتی فشارهای اجتماعی تأثیرگذار باشند، ضمن اینکه راهبردهای مدیریتی مؤثر می‌توانند این چالش‌ها را کاهش دهند.

این مدل نشان می‌دهد که برای مدیریت بهتر فرایند انتخاب همسر و کاهش تنش‌ها و مشکلات در این مسیر، نیاز است که به‌طور هم‌زمان به عوامل فردی، روان‌شناختی و ساختاری توجه شود. علاوه‌براین، استفاده از راهبردهای مدیریتی مؤثر در زمینه‌های مالی، ارتباطی و فرهنگی می‌تواند به تصمیم‌گیری آگاهانه‌تر و کاهش آثار منفی فشارهای اجتماعی و اقتصادی کمک کند؛ بنابراین، مدل مفهومی حاضر می‌تواند یک ابزار تحلیلی کاربردی در مطالعه فرایند ازدواج و چالش‌های مرتبط با آن در جوامع خاص مانند یزد باشد.

شکل ۱. مدل مضمونی عوامل تأثیرگذار بر تصمیم‌گیری ازدواج

بحث و نتیجه‌گیری

فاصله بین مرحله خواستگاری تا عقد، یکی از مراحل مهم و تأثیرگذار ازدواج به‌شمار می‌آید. در این دوره، زوجها فرصتی مناسب برای شناخت عمیق‌تر از یکدیگر و بررسی ویژگی‌های شخصیتی، فرهنگی و اجتماعی خود پیدا می‌کنند. این شناخت به آنان کمک می‌کند تا درک بهتری از انتظارات و اهداف یکدیگر به‌دست آورند و بر اساس آن، تصمیم‌های بهتری برای آینده مشترک خود بگیرند. درواقع، این مرحله به‌منزله پل ارتباطی میان دو زندگی مستقل است و پایه‌های یک زندگی مشترک موفق را شکل می‌دهد. پژوهش‌های اخیر نشان داده‌اند که وقوع ازدواج تحت تأثیر شرایط متعددی قرار دارد؛ مانند عوامل فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و روان‌شناختی. این شرایط می‌توانند به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم بر روند ازدواج و انتخاب زوجها تأثیرگذار باشند و به‌نوعی در تعیین کیفیت و موفقیت ازدواج‌ها نقش ایفا کنند. این مطالعه تجربه‌های ناکامی در ازدواج از مرحله خواستگاری تا عقد بین جوانان دختر و پسر شهر یزد را بررسی و عوامل مؤثر بر این ناکامی‌ها را تحلیل می‌کند. در این پژوهش، موانع و چالش‌های احتمالی که ممکن است در این مرحله به‌محقق نشدن ازدواج منجر شوند شناسایی می‌شوند و آثار آنها بر تصمیم‌گیری زوجها بررسی می‌شود. نتایج این مطالعه نشان می‌دهد که چالش‌های عمده پیش روی ازدواج اعم از مسائل اقتصادی، تفاوت‌های فرهنگی و فشارهای خانواده‌ها و راهبردهای مدیریتی می‌باشد. این عوامل به‌طور مستقیم بر تصمیم‌گیری زوجها تأثیر می‌گذارند و می‌توانند فرایند ازدواج را پیچیده‌تر و زمان‌برتر کنند.

پژوهش‌های بسیاری با نتایج تحقیق حاضر هم‌راستا بودند؛ برای نمونه، در بحث فشارهای ساختاری (جامعه و خانواده) در تحقیقات پیشین بنی‌جمالی و صادقی فسایی (۱۴۰۰)، یزدانی (۱۴۰۰) و زین‌الدینی و ویسی (۱۴۰۲)، و افزایش سطح توقع خانواده‌ها، سخت‌گیری خانواده‌ها و نقش والدین در انتخاب همسر را موانعی برای ازدواج بیان کرده بودند. همچنین درباره موانع اقتصادی - مالی و راهبردهای مدیریتی، تحقیقات متعددی بر عامل اقتصادی و مدیریتی که از عوامل تأثیرگذار بر افزایش سن ازدواج و نداشتن دستیابی به ازدواج است اشاره کرده بودند؛ برای نمونه، ترکاشوند مرادآبادی و سروش (۱۴۰۰)، نقیبی و حمیدی (۱۳۹۴)، سپیدنامه (۱۳۹۳)، علایی (۱۴۰۰)، بگی (۱۴۰۲)، براتی (۱۴۰۱)، امامی و همکاران (۱۴۰۰) و اینجلیس و گرین‌گلاس (۱۹۸۹) اقتصاد را از موانع مهم ازدواج و به‌تبع، افزایش سن ازدواج می‌دانستند. در بخش تفاوت‌های فرهنگی - آموزشی که به آثار اجتماعی و فرهنگی اطلاق می‌شد و مدیریت تنوع فرهنگی که به تعامل مثبت با فرهنگ‌های مختلف اشاره دارد؛ تحقیقات نیک‌منش و کاظمی (۱۳۸۵)، سپیدنامه (۱۳۹۳)، علایی (۱۴۰۰)، براتی (۱۴۰۱) و طبیبی‌نیا (۱۳۹۳) بعد فرهنگی را از ابعاد مؤثر در تأخیر سن ازدواج بیان کرده‌اند. همچنین تحقیقات یزدانی (۱۴۰۰)، زین‌الدینی و ویسی (۱۴۰۲)، مائویریکادس (۲۰۲۰)، شوئن و چونگ (۲۰۰۶) و گارینو (۱۹۹۲) بر متغیر تحصیلات و دانش که از عوامل اثرگذار بر انتخاب همسر و ازدواج دیررس است تأکید کرده‌اند. بر اساس نظریه‌های موجود در چارچوب مفهومی این مطالعه، نتایج به‌دست آمده می‌تواند به‌وضوح از ناکامی در رسیدن به ازدواج نشئت گیرد. نخست،

نظریه تعامل‌گرایی نمادین که چارچوب نظری اصلی پژوهش است، به‌روشنی در تحلیل داده‌ها بازتاب یافته است. این نظریه که بر معناسازی‌های اجتماعی و تحول آن‌ها در بستر تعامل تأکید دارد، در تحلیل عواملی همچون وابستگی روانی، ترس از ازدواج یا انتظار از نقش حمایتی مرد در رابطه، بسیار کارآمد بوده است. تعاملات زوجها همان‌طور که نظریه پیش‌بینی کرده است، تنها کنش‌هایی ساده نبوده، بلکه لحظاتی برای مذاکره و بازتعریف معنا بوده‌اند. داده‌ها نیز نشان داد که شکست در معناسازی مشترک - که در نظریه تعامل‌گرایی، یک فرایند پویا توصیف شده است - می‌تواند به گسست رابطه منجر شود. همچنین مفهوم بین‌ذهنیت که ابزار تحلیلی مکمل است، در تحلیل داده‌ها نقشی محوری ایفا کرده است. بین‌ذهنیت در توافق کردن یا نکردن درباره مفاهیمی چون نقش‌های جنسیتی، سبک زندگی، تعامل با خانواده‌ها و سطح تعهد بازتاب یافته است. این یافته‌ها به‌طور دقیق با آنچه نظریه پیش‌بینی می‌کند (تعامل به‌منظور خلق فهم مشترک) هم‌راستا هستند. در سطح ساختاری، یافته‌ها با نظریه سرمایه فرهنگی خیلی همسو هستند. تحلیل داده‌ها نشان داد تفاوت‌های فرهنگی و آموزشی زوجها مانند سبک پوشش، تحصیلات، طبقه اجتماعی یا حتی زبان بدن، به‌صورت نمادهایی از تمایز فرهنگی عمل کرده‌اند که به قضاوت، طرد یا مقاومت خانواده‌ها منجر شده است. این به‌طور دقیق همان مفهومی است که بورديو آن را سرمایه فرهنگی نام می‌برد. همچنین نظریه ساختاری در فهم فرایند عاملیت افراد در مواجهه با ساختارهای فشارآور مانند فشار خانواده، بیکاری یا هنجارهای اجتماعی، بسیار کاربردی بوده است. داده‌ها نشان داد زوجها در تلاش برای مقاومت یا انطباق با این ساختارها، از راهبردهایی چون سازش، شراکت مالی یا گفت‌وگو استفاده کرده‌اند که به‌طور دقیق همان فرایند «بازاندیشی عاملیت در بستر ساختار» در نظریه گیدنز است.

درنهایت، نقش حمایت اجتماعی به‌ویژه در شرایط مالی و روانی، نیز به‌روشنی در داده‌ها برجسته بود. حضور یا فقدان حمایت خانواده، دوستان یا اطرافیان، اغلب نقطه تعیین‌کننده در تصمیم‌گیری درباره ادامه رابطه بوده است که با چهار بعد حمایت اجتماعی (عاطفی، اطلاعاتی، ابزاری و ارزشی) انطباق کامل دارد. یکی از یافته‌های کلیدی این تحقیق که در پیشینه‌های تحقیق چندان به چشم نمی‌خورد و مغفول مانده بود، این بود که باورهای فردی و ارزش‌های شخصی افراد نقش مهمی در تصمیم‌گیری‌های مرتبط با ازدواج دارند. یافته نوین این تحقیق، کشف سهم تعیین‌کننده عوامل فردی - روان‌شناختی در فرایند خواستگاری تا عقد است که در پیشینه‌های موجود مغفول مانده بود. برخلاف مطالعات پیشین که بیشتر بر عوامل ساختاری و کلان (اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی) تمرکز داشتند، این پژوهش نشان می‌دهد چگونه باورهای شخصی، عزت‌نفس و ترس‌های ناشی از تجربه‌های گذشته (مانند وابستگی عاطفی یا ترس از مسئولیت‌پذیری) می‌توانند مستقل از زمینه ساختاری، مسیر رابطه را مختل کنند.

این یافته، ضرورت تلفیق مداخلات روان‌شناختی (مانند مشاوره پیش از ازدواج) با راهکارهای اجتماعی را جنبه نوآوری کاربردی مطالعه می‌داند و برجسته می‌کند؛ اما یافته‌ها نشان داد که با تقویت مهارت‌های ارتباطی و ایجاد فضای گفت‌وگو و همدلی، بسیاری از این چالش‌ها می‌توانند به فرصتی برای بهبود روابط تبدیل شوند. همچنین این پژوهش، راهبردهای پیشنهادی برای رفع موانع موجود در فرایند ازدواج را بررسی کرده است. تقویت مهارت‌های ارتباطی، برنامه‌ریزی مالی مناسب و ارتقای توانایی‌های فردی برای مدیریت فشارهای فرهنگی و اجتماعی از جمله راه‌حل‌هایی بودند که برای تسهیل فرایند ازدواج و کاهش تنش‌های مرتبط با آن پیشنهاد شد. این استراتژی‌ها می‌توانند به زوجها کمک کنند تا با مشکلاتی که در این مرحله با آن مواجه می‌شوند، به‌صورت مؤثرتری برخورد کرده و تصمیم‌های آگاهانه‌تری بگیرند.

درمجموع، این پژوهش نشان داد فرایند ازدواج، به‌ویژه در مراحل بین خواستگاری تا عقد بسیار پیچیده و تحت تأثیر عوامل متعدد قرار دارد. برای بهبود این فرایند و کاهش موانع موجود نیاز است که توجه ویژه‌ای به هریک از این عوامل، به‌خصوص اوضاع اقتصادی، هنجارهای فرهنگی و تقویت مهارت‌های فردی و اجتماعی داشته باشیم. بر اساس یافته‌های این پژوهش، پیشنهاد می‌شود سیاست‌گذاران با اجرای برنامه‌های توانمندسازی روانی - اجتماعی (مانند مشاوره‌های تخصصی پیش از ازدواج و کارگاه‌های تقویت عزت‌نفس) و حمایت‌های اقتصادی هدفمند (وام‌های کم‌بهره مشروط به آموزش مالی)، زمینه‌ساز کاهش موانع فردی و ساختاری ازدواج شوند. همچنین طراحی کارگاه‌های گفت‌وگوی بین‌نسلی برای کاهش شکاف ارزشی خانواده‌ها و ادغام مهارت‌های ارتباطی در نظام آموزشی می‌تواند به ارتقای تاب‌آوری زوجها در مواجهه با چالش‌ها کمک کند. راه‌اندازی سامانه پایش ملی برای رصد عوامل روانی، اقتصادی و فرهنگی مؤثر بر ازدواج نیز به سیاست‌گذاری مبتنی بر شواهد منجر خواهد شد. این راهکارهای یکپارچه با تمرکز هم‌زمان بر عوامل خرد و کلان، به کاهش تنش‌ها و افزایش موفقیت در فرایند همسرگزینی منجر می‌شود.

تقدیر و تشکر

نویسندگان از کلیه مشارکت‌کنندگان و مصاحبه‌شوندگانی که با صبر و حوصله تجربه‌های خود را در اختیار ما قرار دادند، صمیمانه تشکر می‌کنند.

منابع

- احمدی، وکیل؛ همتی، رضا (۱۳۸۷). بررسی وضعیت مضیقه ازدواج در ایران (براساس سرشماری ۱۳۸۵). *مطالعات راهبردی زنان*، ۱۱ (۴۱)، ۴۳-۶۴. https://www.jwss.ir/article_16616.html
- اداره کل ثبت‌احوال استان یزد (۱۴۰۲). *سالنامه رویدادهای حیاتی استان یزد - ۱۴۰۲*. یزد: اداره کل ثبت‌احوال استان یزد.
- امامی، عادل؛ عسکری ندوشن، عباس؛ ترکاشوند مرادآبادی، محمد؛ ترابی، فاطمه (۱۴۰۰). تأخیر ازدواج در ایران: تحلیل تفاوت‌های شهرستانی در الگوهای مجرد مردان و زنان ایرانی. *مطالعات جمعیتی*، ۱۷ (۱)، ۳۵-۶۵. https://jips.nipr.ac.ir/article_144524.html
- براتی، هادی (۱۴۰۱). واکاوی ادراک دختران از تأخیر سن ازدواج و دلایل آن (مورد مطالعه: استان خراسان جنوبی). *مطالعات فرهنگی - اجتماعی خراسان*، ۱۷ (۱)، ۳۴-۷. <https://doi.org/10.22034/fakh.2022.338324.1545>
- بگی، میلاد (۱۴۰۲). دلایل و تعیین‌کننده‌های تأخیر ازدواج در ایران. *جامعه‌شناسی کاربردی*، ۳۴ (۸۹)، ۳۱-۵۰. <https://doi.org/10.22108/jas.2022.134561.2312>
- بنی‌جمالی، سیدمحسن؛ صادقی‌فسایی، سهیلا (۱۴۰۰). جوانان و موانع ازدواج. *مطالعات راهبردی ورزش و جوانان*، ۳۰ (۵۱)، ۲۴-۹. https://fasname.msy.gov.ir/article_421.html
- ترابی، فاطمه؛ عابدینی، زهرا (۱۴۰۳). قومیت و نحوه انتخاب همسر در ایران. *نامه انجمن جمعیت‌شناسی ایران*، ۱۹ (۳۷)، ۱۰۱-۱۳۱. <https://doi.org/10.22034/JPAI.2024.2017893.1317>
- ترکاشوند مرادآبادی، محمد؛ سروش، واحد (۱۴۰۰). بررسی عوامل مؤثر بر تأخیر سن ایدئال ازدواج در جوانان مواجه با تأخیر ازدواج در استان یزد. *فرهنگ یزد*، ۳ (۳)، ۵۳-۸۴. https://fyazd.ricac.ac.ir/article_190131.html
- جعفری، طاهره؛ کوهستانی، مریم (۱۳۹۷). نگرش دختران جوان پیرامون فرهنگ خواستگاری به شیوه سنتی و جدید (مورد مطالعه: دانشجویان دانشکده رفاه در سال ۱۳۹۵-۹۶). *مطالعات راهبردی ورزش و جوانان*، ۱۷ (۴۰)، ۱۹۹-۲۱۸. https://fasname.msy.gov.ir/article_263.html
- حبیب‌پور گتایی، کرم؛ غفاری، غلامرضا (۱۳۹۰). علل افزایش سن ازدواج دختران. *زن در توسعه و سیاست (پژوهش زنان)*، ۹ (۱)، ۷-۳۴. https://jwdp.ut.ac.ir/article_22491.html
- حریری، نجلا (۱۳۸۵). اصول و روش‌های پژوهش کیفی. تهران: دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات.
- خلیلی، مهدی؛ و ترابی، فاطمه (۱۴۰۳). تحلیل استانی عمومیت ازدواج زنان در ایران: کاربرد یادگیری ماشین در مدل‌سازی تابع بقا. *نامه انجمن جمعیت‌شناسی ایران*، ۱۹ (۳۸)، ۱۴۳-۱۷۷. <https://doi.org/10.22034/jpai.2024.2011980.1308>
- دهخدا، علی‌اکبر (۱۳۳۷). *لغت‌نامه*. دانشگاه تهران.
- رحمانی تیرکلایی، حسین (۱۳۹۹). موانع اخلاقی ازدواج زنان از منظر قرآن و روایات. *فصلنامه مطالعات قرآنی*، ۱۱ (۴۱)، ۱۹۰-۱۷۹. <https://sanad.iau.ir/Journal/qsf/Article/853802>
- زین‌الدینی، زینب؛ ویسی سرطایره، غفار (۱۴۰۲). ازدواج دیررس، علل و عوامل آن و مشکلات پس از آن. *روانشناسی و علوم تربیتی در هزاره سوم*، ۷ (۳)، ۶۴۴-۶۳۰. <https://www.pejournal.ir/fa/downloadpaper.php?pid=278&p=A&rid=26>
- سپیدنامه، بهروز (۱۳۹۳). موانع و مشکلات ازدواج جوانان استان ایلام. *کنگره ملی آسیب‌شناسی خانواده*. <https://sid.ir/paper/878658/fa>
- سعدی‌پور، اسماعیل (۱۳۸۱). *جوانان و ازدواج (اهداف، ملاک‌ها، روش‌ها، موانع و راهکارها)*. دفتر نشر فرهنگ اسلامی.
- شبان، مهدی (۱۴۰۳). بررسی موانع ازدواج جوانان شهرستان یزد (هجدهمین همایش پژوهش‌های مدیریت و علوم انسانی در ایران). <https://civilica.com/doc/2119246>
- طیعی‌نیا، موسی (۱۳۹۳). میزان تمایل جوانان به ازدواج و شناسایی موانع و مشکلات آن. *فصلنامه مطالعات جامعه‌شناختی جوانان*، ۶ (۱۶)، ۸۶-۶۳. <https://sanad.iau.ir/Journal/ssyj/Article/976380>
- علایی بوسجین، محسن (۱۴۰۰). توسعه راهکارهای جامعه‌شناختی رفع موانع و مشکلات فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی ازدواج جوانان. *مطالعات توسعه اجتماعی ایران*، ۱۳ (۵۰)، ۲۳۷-۲۴۷. <https://sanad.iau.ir/en/Journal/jisds/Article/821844>
- کاظمی‌پور، شهاب (۱۴۰۰). تغییرات فرهنگی و تحول خانواده معاصر با تأکید بر ازدواج و فرزندآوری. *مطالعات راهبردی ارتباطات*، ۱۱ (۱)، ۲۲-۷. https://rcc.soore.ac.ir/article_248914.html
- محمودیان، حسین (۱۳۸۳). سن ازدواج در حال افزایش: بررسی عوامل پشتیبان. *نامه علوم اجتماعی*، ۲۴ (۵۳)، ۲۷-۵۳. https://jnoe.ut.ac.ir/article_10552.html
- موسوی، اشرف‌السادات (۱۳۹۵). *مشاوره قبل از ازدواج با نگاه کاربردی*. نشر مهر کاویان.
- نقیبی، سیدابوالحسن؛ حمیدی، مهرانه (۱۳۹۴). سنجش نگرش جوانان نسبت به ازدواج در شهرستان قائم‌شهر. *مجله دانشگاه علوم پزشکی مازندران*، ۲۵ (۱۳۱)، ۱۶۴-۱۵۹. <http://jmums.mazums.ac.ir/article-1-6583-fa.html>
- نیک‌منش، زهرا؛ کاظمی، یحیی (۱۳۸۵). علل و راه‌حل‌های تأخیر در ازدواج. *مجله علوم تربیتی و روانشناسی*، ۳ (۵)، ۷۷-۹۴. <https://doi.org/10.22111/jeps.2007.768>
- یزدانی، رضا (۱۴۰۰). بررسی موانع ازدواج آسان و راه‌های ترویج ازدواج با عنایت به نقش پاندمی کرونا (ششمین کنفرانس ملی علوم انسانی و مطالعات روانشناسی). <https://civilica.com/doc/1473899>
- Ahmadi, V., & Hemmati, R. (2008). A study of marriage limitations in Iran (Based on 2006 census). *Women's Strategic Studies*, 11(41), 43-64. [In Persian]. https://www.jwss.ir/article_16616.html
- Alaei Bousjin, M. (2021). Development of sociological solutions to remove cultural, social, and economic barriers and problems of youth marriage. *Journal of Iranian Social Development Studies*, 13(50), 237-247. [In Persian].

- <https://sanad.iau.ir/en/Journal/jisds/Article/821844>
- Bagi, M. (2023). Reasons for delayed marriage and its determinants in Iran. *Journal of Applied Sociology*, 34(89), 31–50. [In Persian]. <https://doi.org/10.22108/jas.2022.134561.2312>
- Barati, H. (2023). Exploring girls' perceptions of and reasons for delaying marriage (case study: South Khorasan province). *Journal of Socio-Cultural Studies of Khorasan*, 17(1), 7–34. [In Persian]. <https://doi.org/10.22034/fakh.2022.338324.1545>
- Beni Jamali, S.M., Sadeghi Fasaei, S. (2021). Young people and barriers to marriage. *Strategic Studies on Youth and Sports*, 20(51), 9–34. [In Persian]. https://fasname.msy.gov.ir/article_421.html
- Blumer, H. (1969). *Symbolic interactionism: Perspective and method*. Prentice-Hall.
- Bourdieu, P. (1986). The forms of capital. In J. G. Richardson (Ed.), *Handbook of theory and research for the sociology of education* (pp. 241–258). Greenwood Press.
- Boyatzis, R.E. (1998). Transforming qualitative information: Thematic analysis and code development. sage.
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77–101. <https://www.researchgate.net/publication/235356393>
- Dehkhoda, A.A. (1958). *Loghat-nameh*. University of Tehran. [In Persian].
- Giddens, A. (1984). *The constitution of society: Outline of the theory of structuration*. University of California Press.
- Habibpour Gatabi, K., & Ghafari, G.R. (2011). A study on the causes Of rising marriage age among girls. *Women in Development and Politics*, 9(1), 7–34. [In Persian]. https://jwdp.ut.ac.ir/article_22491.html
- Hariri, N. (2006). *Principles and methods of qualitative research*. Islamic Azad University, Science and Research Branch. [In Persian].
- House, J. S. (1981). *Work stress and social support*. Addison-Wesley.
- Ingles, A., & Greenglass, E.R. (1989). Motivation for marriage among women. *Psychology of Women Quarterly*, 13(2), 165–179.
- Jafari, T., & Kohestani, M. (2018). A Study on attitude toward Two kinds of proposal ceremony: Traditional and modern (Case study: Young girls in Refah University). *Strategic Studies on Youth and Sports*, 17(40), 199–218. [In Persian]. https://fasname.msy.gov.ir/article_263.html
- Jones, G. (2012). Late marriage and low fertility in Singapore: The limits of policy. *The Japanese Journal of Population*, 10(1). https://www.ipss.go.jp/webj-ad/webjournal.files/population/2012_Vol.10/Web%20Journal_Vol.10_05.pdf
- Kazemipour, S. (2021). Cultural changes and the evolution of contemporary family with emphasis on marriage and childbearing. *Strategic Communication Studies*, 1(1), 7–22. [In Persian]. https://rcc.soore.ac.ir/article_248914.html
- Khalili, M., & Torabi, F. (2025). Provincial analysis of women's universality of marriage in Iran: Application of machine learning in modeling survival function. *Journal of Population Association of Iran*, 19(38), 143–177. <https://doi.org/10.22034/jpai.2024.2011980.1308>
- Mahmoudian, H. (2004). Marriage age is increasing: Review of supporting factors. *Social Science Letter*, 24, 27–53. [In Persian]. https://jnoe.ut.ac.ir/article_10552.html
- Mousavi, A.S. (2016). *Premarital counseling with a practical approach*. Mehr Kavian.
- Naghbi, A., & Hamidi, M. (2015). Attitude of Youth towards Marriage in Qaemshahr. *Journal of Mazandaran University of Medical Sciences*, 25(131), 159–164. [In Persian]. <http://jmums.mazums.ac.ir/article-1-6583-fa.html>
- Nikmanesh, Z., & Kazemi, Y. (2006). Causes and solutions of delay in marriage. *Journal of Educational Psychology Studies*, 3(5), 77–94. [In Persian]. <https://doi.org/10.22111/jeps.2007.768>
- Rahmani Tirkolaei, H. (2020). Behavioral barriers to women's marriage from Qur'an and traditions' viewpoint. *Quranic Studies Quarterly*, 11(41), 179–190. [In Persian]. <https://sanad.iau.ir/Journal/qs/Article/853802>
- Sadipour, I. (2002). *Youth and marriage (Goals, criteria, methods, obstacles, and solutions)*. Daftar Nashr Farhang Islami. [In Persian].
- Sepidnameh, B. (2014). Barriers and problems of youth marriage in Ilam province. *National Congress on Family Pathology*. [In Persian]. <https://sid.ir/paper/878658/fa>
- Shabani, M. (2024). *Investigating the obstacles of youth marriage in Yazd city*. (18th National Conference on Management Research and Humanities in Iran). [In Persian]. <https://civilica.com/doc/2119246/>
- Statistical Center of Iran. (2023). *Statistical yearbook of Iran 1400*. Presidential Office, Public Relations and International Cooperation. [In Persian]. <https://amar.org.ir/news/ID/13910/1400>
- Strauss, A., & Corbin, J.M. (1990). *Basics of qualitative research: Grounded theory procedures and techniques*. Sage Publications, Inc. <https://psycnet.apa.org/record/1990-98829-000>
- Strong, B. (2008). *The marriage and family experience*. Thomson Higher Education.
- Taibi Nia, M. (2015). Analyzing the tendency of young people towards marriage and identifying its obstacles and problems. *Sociological Studies of Youth Journal*, 6(16), 63–86. [In Persian]. <https://sanad.iau.ir/Journal/ssyj/Article/976380>
- Torabi, F., & Abedini, Z. (2024). Ethnicity and mate selection in Iran. *Journal of Population Association of Iran*, 19(37), 101–131. [In Persian]. <https://doi.org/10.22034/JPAI.2024.2017893.1317>
- Torkashvand Moradabadi, M., & Soroush, W. (2021). The study of factors affecting the delay in the ideal age of marriage among young people facing delay in marriage in Yazd province. *Culture of Yazd*, 3(3), 53–84. https://fyazd.ricac.ac.ir/article_190131.html

- Yazdani, R. (2021). *Investigating the obstacles to easy marriage and ways to promote marriage with regard to the role of the coronavirus pandemic*. (6th National Conference on Humanities and Psychology Studies). [In Persian]. <https://civilica.com/doc/1473899>
- Zeynoddini, Z., & Veisi, S. (2023). Late marriage, Its causes and consequences, and problems that follow. *Psychology and Educational Sciences in the Third Millennium*, ۷(3), 630–644. [In Persian]. <https://www.pejournal.ir/fa/downloadpaper.php?pid=278&rid=26&p=A>